



**DRUŠTVO PROFESIONALNIH
NOVINARA CRNE GORE**



Brošura za novinare/ke:

IZVJEŠTAVANJE SA SUĐENJA I O PRAVOSUĐU

Autor: Danilo Ajković
Urednica: Mila Radulović

EUROPEAN
ENDOWMENT FOR
DEMOCRACY

Ova brošura je nastala uz podršku Evropske zadužbine za demokratiju (European Endowment for Democracy – EED). Mišljenja i stavovi iznijeti u ovom dokumentu su isključiva odgovornost DPNCG i ne odražavaju nužno stavove donatora.



UVOD

Da bi istraživali i pisali o temama koje obuhvataju pravosuđe, kao i da bi izvještavali iz sudnica, novinari/ke su dužni da poznaju termine iz ove oblasti, ali i osnovne propise i načine na osnovu kojih je ova oblast uređena.






To je posebno važno zbog poštovanja svih zagantovanih prava onih osoba na koje se odnosi određeni medijski sadržaj, drugih umiješanih strana i onih koje izvještavanje targetira, ali i u cilju eliminisanja potencijalnih propusta u izvještavanju.

U konačnom, dužnost je novinara da izvještava tačno, objektivno i nepristrasno, da blagovremeno i na adekvatan način obavještava javnost.

*Protiv nekoga se može povesti krivični postupak samo i jedino za krivično djelo koje postoji u **Krivičnom zakoniku Crne Gore**. KZ-om su propisana sva krivična djela, a svako krivično djelo opisuje šta neko mora da učini da bi se njegovo ponašanje moglo podvesti pod to krivično djelo i koja je kazna za to djelo propisana.*

*Pored Krivičnog zakona, postoji i **Zakonik o krivičnom postupku**, koji propisuje kako teče sam krivični postupak od pokretanja istrage, podizanja optužnice, određivanja pritvora, održavanja suđenja, donošenja prvostepene presude, postupka po žalbi, vanrednom pravnom lijeku, koliko sudija mora biti u vijeću, koja prava ima okrivljeni, svjedok, itd.*

U brošuri:

-  Poštovanje pretpostavke nevinosti;
-  Koje su osnove za određivanje pritvora?
-  Naknada štete zbog nezakonitog postupanja;
-  Nadležnosti Sudskog i Tužilačkog savjeta;
-  Kako se biraju sudije, a kako tužioci?

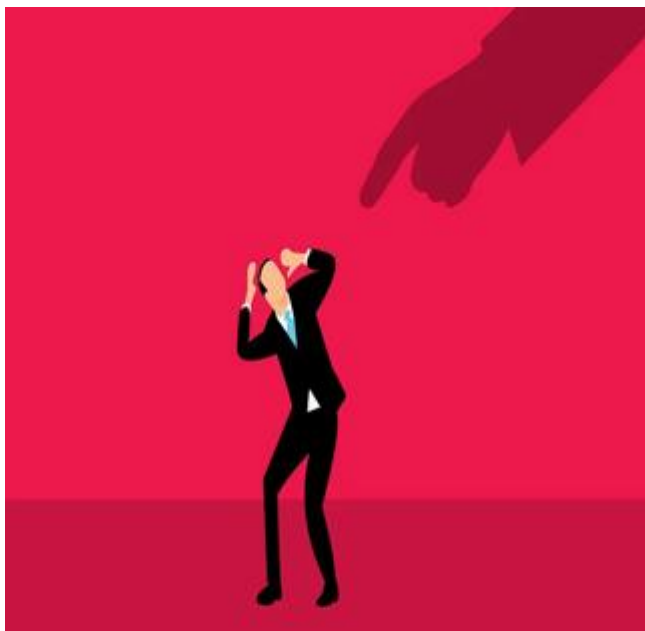
Upotreba rodno osjetljivog jezika: Izrazi koji se u ovoj brošuri koriste za lica u muškom rodu, ohuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

Napomena: Ilustracije koje su korišćene u brošuri ne podliježu autorskim pravima, autor fotografije na kojoj je prikazan Ustav Crne Gore je Boris Pejović, izvor: Vijesti Online.

Poštovanje pretpostavke nevinosti

Ustav, Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (kao i brojni drugi međunarodni dokumenti) propisuju da se **svako smatra nevinim dok se njegova krivica ne dokaže pravosnažnom odlukom suda.**

Dok god ne postoji pravosnažna odluka suda, novinari su dužni da u izvještavanju na adekvatan način navode status osobe o kojoj pišu:



- **Osumnjičeni** ukoliko nema optužnice, a organi smatraju da postoji osnovana sumnja da je izvršio krivično djelo (označili su ga kao osumnjičenog u zvaničnom saopštenju, određen mu je pritvor, protiv njega se vodi istraga za krivično djelo o kojem novinar piše);
- **Okrivljeni** ukoliko je podignuta optužnica, sudi mu se, ali još uvijek nema presude;
- **Nepravosnažno osuđeni** ukoliko je prvostepenom presudom proglašen krivim ali nema pravosnažne odluke suda;
- **Osuđeni** je samo onaj čija je krivica dokazana pravosnažnom odlukom suda.

Često se u medijima može čuti da „neko treba da dokaže svoju nevinost“ što je suprotno Ustavu jer okrivljeni nije dužan da dokazuje svoju nevinost, već je državni tužilac dužan da dokaže njegovu krivicu. Upravo zato je osumnjičeni/okrivljeni slobodan i da se brani ćutanjem.

Kada postoji sumnja u pogledu krivice, ili dokazi govore da okrivljeni može biti i kriv i nevin, sud je dužan da donese oslobađajuću presudu jer se osuđujuća presuda smije donijeti samo na osnovu nepobitnih dokaza.

Pritvor

Pritvor nije kazna, već mjera. Ona omogućava prisustvo osumnjičenog/okrivljenog dok traje postupak, ali ne znači da je ta osoba i kriva za djelo za koje je osumnjičena/optužena.

Čak i kad okrivljeni prizna krivicu mora se poštovati pretpostavka nevinosti, jer je moguće da je to uradio pod prijetnjom/obmanom/iznudom. I kad postoje nepobitni dokazi (npr. video snimak) novinari ne smiju da presuđuju umjesto suda.

Pritvor se može odrediti po nekoliko osnova, jasno određenih ZKP-om.

- *Ukoliko je osumnjičeni strani državljanin može mu se odrediti pritvor zbog opasnosti od bjekstva;*
- *Ukoliko postoje svjedoci koji su vidjeli izvršenje krivičnog djela može se odrediti pritvor zbog uticaja na svjedoke dok oni ne budu saslušani;*
- *Ukoliko je osumnjičeni ranije osuđivan može se odrediti pritvor zbog opasnosti da bi mogao da ponovi krivično djelo.*

Često se pravi greška i navodi se da je osumnjičenom sudija za istragu odredio pritvor OD 30 dana. Pritvor se isključivo određuje DO određenog roka, jer je pritvor mjera a ne kazna (pritvor se određuje do 30 dana, ali npr. ako svjedoci budu saslušani tokom prvih petnaest dana trajanja pritvora sudija osumnjičenom može ukinuti pritvor već šesnaestog dana, jer više ne postoje okolnosti zbog kojih bi bio u pritvoru jer su svjedoci već dali iskaz na koji on više ne može uticati).

- Sud je prilikom odlučivanja o određivanju i produženju pritvora dužan da se pridržava standarda koje je ustanovio Evropski sud za ljudska prava kroz višedecenijsku bogatu praksu.
- Sud je prilikom određivanja pritvora dužan da obrazloži zbog čega nije moguće obezbijediti prisustvo okrivljenog blažom mjerom (jemstvom, zabranom napuštanja stana, privremenim oduzimanjem pasoša, obavezom povremenog javljanja policiji, itd).

Neodređivanje pritvora, čak i kad postoje čvrsti dokazi o krivici osumnjičenog, ne znači da sud ne radi svoj posao. Naprotiv. Moguće je da samo nema opasnosti od bjekstva, uticaja na svjedoke, itd, pa se osumnjičeni/okrivljeni može braniti sa slobode.

Naknada štete zbog nezakonitog postupanja

Svako ko je neosnovano bio lišen slobode (naknadno obustavljen postupak, proglašen nevinim, itd) ima pravo da traži naknadu štete. Sudska praksa je ustanovila da visina naknade štete zavisi prvenstveno od toga koliko dugo je bio u pritvoru i da li je prvi put bio u pritvoru ili je povratnik u vršenju krivičnih djela (pretpostavlja se da osumnjičeni koji do tada nije bio u pritvoru je više patio zbog lišenja slobode i uslova u kojima borave pritvorenici od onoga za kojeg je zatvor dobro poznato mjesto).

Pravnu pomoć u Crnoj Gori pruža **advokatura**, odnosno advokati, koji su upisani u imenik advokata Advokatske komore Crne Gore. Njihova imena i kontakti su dostupni na sajtu Komore (najveći dio advokata je specijalizovan za određene oblasti).

U medijima se najčešće uzimaju izjave od advokata koji učestvuju u krivičnim postupcima i tada nastupaju kao branioci osumnjičenih/okrivljenih na saslušanju/suđenju.

Ukoliko novinar govori o advokatu koji pruža pravne usluge u krivičnom postupku onda govorimo o „**advokatu** Marku Markoviću, **braniocu** Petra Petrovića“.

Ukoliko novinar govori o advokatu – koji pruža pravne usluge u drugim postupcima, npr. parničnom onda govorimo o „**advokatu** Marku Markoviću, **punomoćniku** Petra Petrovića“.

Nije greška ni osloviti ga samo kao advokata, zbog ograničenosti priloga/teksta ali je gore navedeni način ispravniji.

Ko sudi?



Sudija za istragu – obavlja dio poslova koje je nekada obavljao istražni sudija, između ostalog odlučuje o određivanju pritvora (u osnovnom i višem sudu) i o određivanju mjera tajnog nadzora (tajno praćenje, snimanje, itd).

Sudija pojedinac – sudi za sva krivična djela pred osnovnim sudom a u Višem sudu za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora do deset godina, osim za djela organizovanog kriminala

Sudsko vijeće – može biti sastavljeno od troje ili pet sudija (u vijeću se sudi pred Višim sudom, osim ako sudi sudija pojedinac, a o žalbi uvijek odlučuje vijeće od troje ili pet sudija)

Predsjednik suda – odlučuje o zahtjevu za izuzeće sudije

Ustavni sud

Pred **Ustavnim sudom** može se voditi više vrsta postupaka (da li je predsjednik povrijedio Ustav, za zabranu rada političke partije ili nevladine organizacije, itd) ali su dva najvažnija:

Po **ustavnoj žalbi** za povredu ljudskih prava i sloboda, koju može da podnese bilo koje fizičko ili pravno lice, grupa lica ili organizacija kojom se „napada“ pojedinačni pravni akt (npr. presudu kojom je u krivičnom postupku okrivljeni oglašen krivim, u parničnom postupku u kojem se odlučivalo o naknadi nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti, u parničnom postupku u kojem se odlučivalo o otkazu koji je poslodavac uručio zaposlenom, itd).

Uslov za podnošenje ustavne žalbe je da se radi o pojedinačnom pravnom aktu (rješenje, presuda, itd), što znači da se odlučivalo o nečijem ličnom interesu.

Ustavna žalba se može podnijeti ne samo zato što je državni organ svojim aktom povrijedio neko ljudsko pravo ili slobodu, već i zbog **radnje** (npr. policijski službenici su prilikom privođenja izvršili torturu nad građaninom) ili **nepostupanja državnog organa** (državno tužilaštvo je moralo da sprovede djelotvornu istragu po krivičnoj prijavi građanina da je bio izložen zlostavljanju od strane nepoznatih policijskih službenika ali to nije učinilo). U takvim slučajevima ne „napada“ se neki pravni akt već radnja ili nečinjenje organa koji je bio obavezan da nešto učini a nije.



Ustavna žalba se podnosi nakon iscrpljivanja djelotvornih pravnih sredstava. U praksi to znači da bi neko došao do Ustavnog suda (podnio ustavnu žalbu) prvo mora da prođe kroz redovni sudski postupak (npr. za krivično djelo ubistvo da mu se sudi pred Višim sudom, da se žali Apelacionom sudom, a u određenim situacijama propisanim ZKP-om da se žali i Vrhovnom

sudu) pa tek nakon toga da podnese ustavnu žalbu i da ukaže da su mu redovni sudovi povrijedili neko ustavno ili konvencijsko pravo.

Izuzetno, podnosilac ustavne žalbe može i da „preskoči“ redovne organe i da se odmah obrati Ustavnom sudu, ali mora da dokaže da ta pravna sredstva ne bi bila djelotvorna (npr. da se nije obratio Upravi policije ili Državnom tužilaštvu jer mu ne bi ni obezbijedili zaštitu/djelotvornu istragu, ali u postojećoj praksi takvi slučajevi su prava rijetkost).

O Ustavnoj žalbi odlučuje **vijeće od troje sudija**. Odluka se može donijeti jedino jednoglasno, a ukoliko ne može da se postigne jednoglasnost onda se predmet upućuje na sjednicu Suda gdje se odluke donose većinom glasova (ukupno ima sedam sudija).

Po inicijativi/predlogu za ocjenu ustavnosti ili zakonitosti opšteg pravnog akta (zakona, poslovnika, uredbe, itd) sud odlučuje o aktu koji se ne odnosi na pojedinca već na grupu ljudi.

Inicijativu za ocjenu ustavnosti i zakonitosti može da podnese bilo ko i potrebno je prvo da je Ustavni sud usvoji (da postoji određena sumnja da akt nije u skladu sa Ustavom ili zakonom) i donese rješenje za pokretanje postupka i tek nakon toga odlučuje da li je osporeni propis u skladu sa Ustavom/zakonom i međunarodnim propisima.

Ustavni sud, po inicijativi, ne mora da odluči da li je neki akt u skladu sa Ustavom/zakonom, već može da je odbaci, dok po predlogu mora da donese odluku.

Predlog za ocjenu ustavnosti može da podnese državni organ koji primjenjuje propis ili pet poslanika (npr. Upravni sud u nekom predmetu primjenjuje Zakon o bankama i posumnja da određeni član Zakona nije u skladu sa Ustavom pa traži ocjenu ustavnosti od Ustavnog suda).

Sudija izvjestilac je osoba kojoj je, metodom slučajne dodjele predmeta, pripao predmet, obrađuje ga i pravi nacrt odluke i predlaže je ostalim sudijama suda/vijeća.

Evropski sud za ljudska prava sa sjedištem u Strazburu, kojem se podnosi **predstavka** zbog povrede ljudskog prava ili slobode iz Evropske konvencije, vrši ulogu sličnu onoj koju na nacionalnom nivou vrši Ustavni sud kada odlučuje po ustavnoj žalbi.

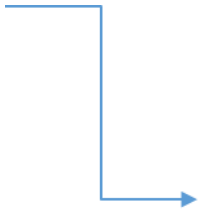
Da bi se neko obratio ESLJP potrebno je da iscrpi u Crnoj Gori „djelotvorna pravna sredstva“, što znači da mora da iskoristi dostupne pravne lijekove (npr. za krivično djelo teško ubistvo nakon što mu se sudilo pred Višim sudom da se na presudu Višeg suda žali Apelacionom sudu, ako ispunjava uslove i Vrhovnom, i na kraju da podnese ustavnu žalbu Ustavnom sudu). Ukoliko podnosilac predstavke nije iskoristio sve djelotvorne pravne lijekove, ESLJP neće ni razmatrati predstavku već će je odbaciti.

ESLJP konstatuje da je došlo do povrede, može odrediti i novčani iznos na ime materijalne i nematerijalne štete, ali ne ukida odluke domaćih organa. Građanin koji je uspio pred ESLJP ima mogućnost da to uradi sam i da traži njihovu izmjenu/ukidanje/ponavljanje postupka.

Sudstvom rukovodi Sudski, a tužilaštvom Tužilački savjet

Oni su tzv. vlade u svojim oblastima i bave se izvršnim poslovima (biraju i razrješavaju sudije i tužioce, vode disciplinske postupke, biraju i razrješavaju osobe koje su na čelu sudova i tužilaštava odnosno predsjednike sudova i rukovodioce tužilaštava, obezbjeđuju nezavisnost i samostalnost sudova/sudija i tužilaštva).

Treba praviti **razliku** – oni nemaju nadležnost da se miješaju u poslove sudija i tužilaca i ne mogu uticati na odluke koje oni donose (građani se često žale Sudskom savjetu kada su nezadovoljni presudom, ali presuda se može pobijati samo pred sudom, nikako na nju ne može uticati Sudski savjet, osim da povede disciplinski postupak ukoliko je u saznanju da je postupajući sudija učinio prekršaj, ali ni tad ne može uticati na odluku, već jedino instanciono nadležni sud).



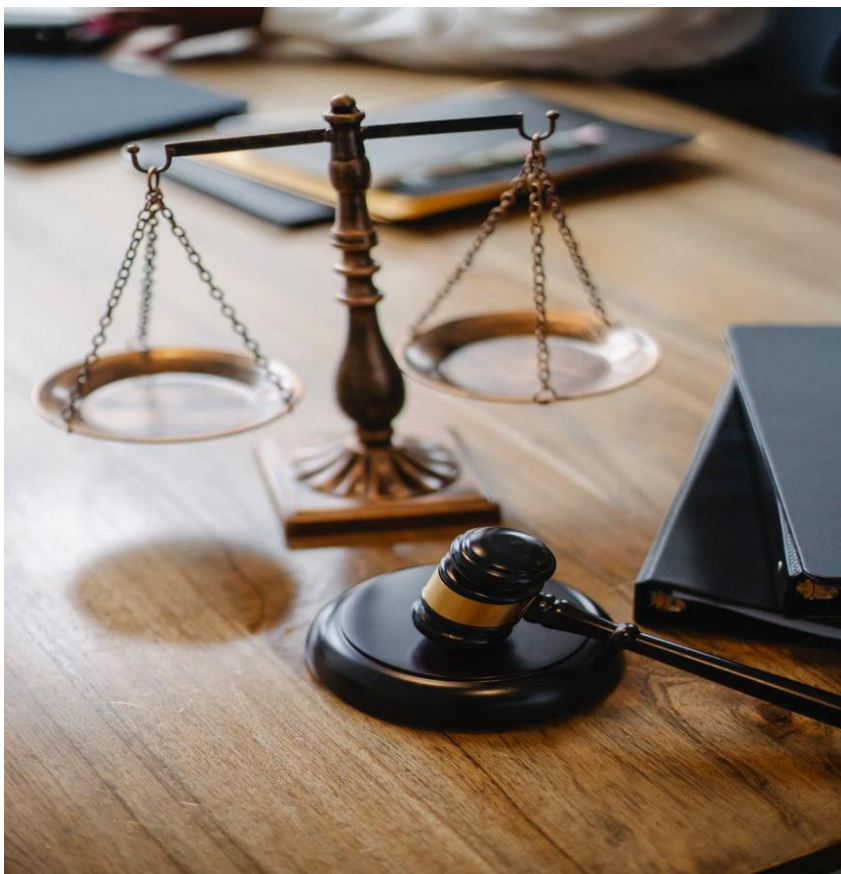
Na čelu **Tužilačkog savjeta** po funkciji je vrhovni državni tužilac, a na čelu **Sudskog savjeta** neko od četiri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika (ne može biti predsjednik Vrhovnog suda, ministar pravde ili sudija koji je član Savjeta).

Sjednice su otvorene za javnost i novinari imaju pravo da prisustvuju, osim po pojedinim tačkama dnevnog reda, kada Sudski/Tužilački savjet može isključiti javnost.

Rad sudova je uređen Zakon o sudovima i Zakonom o Sudskom savjetu i sudijama, a rad Državnog tužilaštva Zakonom o državnom tužilaštvu. Najosnovnije pravila, na kojima se baziraju zakoni, su utemeljena u Ustavu i kao takva sudijama pružaju zaštitu od druge dvije grane vlasti (stalnost sudijske funkcije, imunitet, nepremostivost, itd).

Kako se biraju sudije, a kako tužioci?

Za razliku od članova Vlade i Skupštine, sudijski mandat je neograničen, što znači da kad jednom sudija bude izabran za npr. sudiju osnovnog ili nekog drugog suda njemu funkcija ne prestaje dok ne podnese ostavku, ne ode u penziju, bude razriješen, umre, bude osuđen na безусловnu kaznu zatvora. Time se sudiji pruža zaštita u odlučivanju, kako ne bi razmišljao o tome da njegova odluka mora da se sviđi nekom centru moći što može uticati na njegov (re)izbor.



Za razliku od sudija, tužioci se prvo biraju na mandat od četiri godine. Nakon toga se ponovo prijavljaju i ocjenjuje se taj njihov „probni mandat“ i ukoliko je bio uspješan biraju se na stalnu funkciju kao i sudije. Svaki dalji izbor (u više tužilaštvo, Specijalno ili Vrhovno) vrši se takođe na stalnu funkciju i ne podliježe reizboru.

Sudije i tužioci ne uživaju poput ministara i poslanika potpuni imunitet već samo funkcionalni. To znači da ako tužilaštvo/sud želi da odredi pritvor poslaniku prvo mora da dobije odobrenje od Skupštine, dok ako tužilaštvo/sud želi da odrede pritvor sudiji ne moraju da dobiju odobrenje od Sudskog/Tužilačkog savjeta, jedino ako se tereti da je izvršio krivično djelo koje je povezano sa službom (npr. primanje mita). Time se sudija/tužilac štiti za mišljenje i glasanje izraženo prilikom obavljanja funkcije.